

Napoved obnove območja spomina na mrtve, ki žalostno propada

Pokopališče na Golovcu bo spominski park

Znane osebnosti, pokopane na Golovcu

Mestna občina Celje bo v prihodnjih letih v sodelovanju s celjsko območno enoto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in Muzejem novejšje zgodovine Celje obnovila in preuredila v spominski park nekdanje slovensko pokopališče na južni strani Golovca. Na pokopališču, ki je bilo leta 1986 razglašeno za spomenik lokalnega pomena, je pokopanih veliko pomembnih Celjanov.

ROBERT GORJANC

V celjski občini so odločeni, da bodo zaustavili nadaljnje propadanje in pokopališču vrnilo nekdanji ugled. Nekatere nagrobnike je uničil zob časa, nad drugimi so se v minulih letih znesli vandali. V okviru prvega ukrepa bodo z dograditvijo in rekonstrukcijo ograje najprej omejili dostop do pokopališča, zato so v rebalansu letošnjega proračuna, ki je bil sprejet pred kratkim, zagotovili 20 tisoč evrov.

Občinski podrobni prostorski načrt (OPPN), ki ga je celjski mestni svet sprejel v letu 2018, predvideva, da bo nekdanje slovensko pokopališče na Golovcu urejeno kot spominski park in vključeno v sistem sprehajalnih ter rekreacijskih pešpoti, katerih zasnova in ureditev sta pred-

videni na širšem parkovnem območju Golovca.

»S strokovnjaki bomo sprejeli odločitev, katere nagrobnike in grobnice bomo ohranili in kje bi bilo najprimerneje urediti osrednji pietetni prostor, na katerem bodo lahko obiskovalci prižgali svečo in se poklonili spominu na znamenite Celjane, ki so tam pokopani. Celoten pokopališki prostor bomo uredili kot spokojno parkovno površino, ga opremili z informativno tablo in tako spomin na prednike ohranili tudi za zanamce,« so ob napovedi celovite prenovе sporočili iz celjske občine.

Spori glede pokopališča

Pokopališča so kot kulturna dediščina pomemben del naše zgodovine. So pomnik



V prihodnjih letih se po napovedih Mestne občine Celje o celoviti obnovi pokopališču na Golovcu obetajo lepši časi.

svojega časa, ki pripoveduje zgodbe o ljudeh in zgodovini. V drugi polovici 19. stoletja

se takratni občini Celje mesto in Celje okolica nista mogli dogovoriti, kje bosta uredili

Kot prvi se bodo v urejanje pokopališča na Golovcu najbrž podali delavci javnega podjetja Zelenice. Najprej jih čaka ogromno košnje in čiščenja. Kot je napovedal Jože Krulc, direktor JP Zelenice, bodo z ureditvijo ograje, ki bo neupravičeno onemogočila dostop do pokopališča, lahko tudi bolj sistematično skrbeli za urejenost tega območja.

novi celjski pokopališče. Zaradi naraščajočih mednarodnih trenj so Celjane nemške narodnosti leta 1879 začeli pokopavati na današnjem celjskem mestnem pokopališču ob Mirni poti, ki so ga takrat imenovali nemško pokopališče. Na drugi strani mesta, na Golovcu, so leto pred tem uredili pokopališče

za Slovence. Na tem prostoru so med drugimi pokopali tudi mnoge zelo pomembne Celjane, ki so s svojim delom takratni lokalni skupnosti in širše vtisnili močan pečat.

Zadnji zemeljski pokop na pokopališču na Golovcu je bil opravljen marca 1951, v grobnico pa v začetku osemdesetih. Foto: SHERPA

Najprej varovanje, potem krajinskoarhitekturni načrt

Celjska območna enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije je izhodišča in cilje za preureditev območja pokopališča za Mestno občino Celje podala v elaboratu, izdelanem že leta 1986. Kot so navedli v celjski OE ZVKDS, so izhodišča tudi danes aktualna, koncept prenovе pa bi združil spominsko, parkovno pokopališče z rekreacijsko funkcijo (sprehajanje, sedenje ...).

»To je okvirno povzel občinski podrobni prostorski načrt (OPPN) za širše območje Golovca, bolj podrobno se bo urejanja pokopališča treba lotiti z izdelavo krajinskoarhitekturnega ureditvenega načrta, ki bo predvidel celovito prenovu in ureditev z možnostjo fazne izvedbe. Pri tem bi se lahko zgledoval po ureditvah podobnih starih pokopališč (npr. tistega na Ptuj in iz združenja evropsko pomembnih pokopališč),« so še pojasnili v celjski območni enoti ZVKDS.

V sodelovanju z MOC je najprej predvideno ustrezno

varovanje z namestitvijo manjkajočih kovanih ograj, z obnovo zidov ter z zamejitvijo širšega območja pokopališča z novo ograjo, ki jo bo ponoči treba zaklepati, ter z osvetlitvijo vhoda.

Sledilo naj bi čiščenje zarasti, nato izdelava ureditvenega načrta z osveženo analizo stanja, zbiranjem podatkov o nagrobnikih (tudi v sodelovanju z Muzejem novejšje zgodovine Celje in s svojci oziroma z občani) ter s popisom rastlin. Načrt naj bi povzel kulturnovarstvena izhodišča z ureditvijo in ob-

novo kakovostnih elementov pokopališča, ki so kljub degradaciji še opazni in pomembni za identiteto ter spomeniško vrednost območja. To so vegetacijski okvir, zidovi, vodnjaki, žive meje, poti, ploščadi in predvsem zgodovinsko ter umetnostnozgodovinsko pomembnejši nagrobniki in grobnice.

Kot so še zapisali v celjski OE ZVKDS, bi projekt ureditve moral predvideti zasnovo pokopališča, določitev mest za predstavitev posameznih nagrobnikov, oblikovanje in materiale ter izvedbo sistema poti, ki vodijo do posameznih delov pokopališča ter tudi do spomenika NOB.

Hkrati bo z upoštevanjem kakovostnih likovnih in arhitekturnih sestavin mogoče načrtovati ureditev dela pokopališke površine, ki bo lahko služila kot osrednji prostor za izvedbo okolju primernih dogodkov (literarni večeri, koncerti ...).

»Z ureditvijo opuščenega pokopališča bo Celje pridobilo dodatno mestotvorno zeleno površino, ki bo ohranila spomin na pomembne osebnosti iz zgodovine Celja ter hkrati nudila novo kakovostno okolje za preživljanja prostega časa,« so v predstavitvi kulturnovarstvanih izhodišč za urejanje pokopališča na Golovcu sklenili v celjski OE ZVKDS.



Secesijski nagrobnik družine Brenčič

Velika umetniška vrednost nagrobnikov

Slovensko pokopališče na Golovcu je bilo urejeno leta 1878 in ima kakovostno klesane nagrobnike iz 19. in 20. stoletja ter grobove pomembnih oseb iz slovenske zgodovine.

Je opuščeno, ima geometrijsko zasnovo, urejeno v več terasah, zamejeno z zidovi in drevesno vegetacijo, ter je parkovno urejeno. Veliko nagrobnikov ima tudi veliko umetniško vrednost, med njimi secesijski nagrobnik dr. Alojza Brenčiča, nagrobnik rodbine Confidenti iz časa med obema vojnama. Nagrobniki Ivana Dečka, Vatroslava in Rafaela Oblaka ter Josipa Serneca so delo

kiparja Franca Bernekerja, nagrobnik Antona Kolenca je delo arhitekta Omana in kiparja Stovička ... Pomemben del zasnove predstavljajo tipična zimzelena drevnina, grmovnice, pokrovnice, popenjalke in predvsem stare sorte vrtnic. V sklopu pokopališča je tudi grobnica 114 borcev NOB, delo arhitekta Janka Hartmana, iz leta 1961.

Pokopališče je bilo z Odlokom o razglasitvi kulturnih

in zgodovinskih spomenikov na območju občine Celje leta 1986 razglašeno za spomenik lokalnega pomena.

»Varstveni režim predpisuje varovanje njegove zasnove, načina zasaditve, oblikovanih naravnih elementov, objektov in pritliklin, namenjenih uporabi in olepšanju. Predpisano je tudi varovanje vplivnega območja pokopališča, v katerem se ohranjajo prostorska integriteta, pričevalnost, dominantnost in možnosti delovanja spomenika. V njem se ohranjajo odprte travnate in gozdnote površine v sedanjem obsegu z obnovo območja vrtnic,« so še zapisali v celjski OE ZVKDS.



Žalostna trenutna podoba pokopališča na Golovcu. Z uresničitvijo obnove po kulturnovarstvenih izhodiščih celjske območne enote ZVKDS bo pokopališče čez nekaj let spet dobilo nekdanji sloves.

Mag. Alenka Polutnik:

»Na sprehodu na tem mestu je bilo mogoče čutiti strah ...«

S sogovornico mag. Alenko Polutnik, ugledno krajinsko arhitektko, sva se najprej vrnila v zgodovino, tri desetletja nazaj, ko je vodila iniciativni odbor za obnovo slovenskega pokopališča na Golovcu. Takrat je šlo za zelo resen in premišljen poskus obnove pokopališča, ki ima zelo bogato zgodovino in na katerem počivajo pomembne zgodovinske osebnosti Celja.

O tem smo takrat v Novem tedniku objavili članek, ki je bil izhodišče za najin pogovor in ga tudi objavljamo na tem mestu. Kar zadeva pokopališče so tisti časi podobni današnjim. S to razliko, da je sedanje stanje na pokopališču vendarle boljše kot pred tremi desetletji in da najbrž z njega vendarle ne bo treba odpeljati toliko navlake, kot je bilo objavljeno v našem članku.

Kako se spominjate takratne podobe pokopališča, ko ste z odborom začeli urejanje?

Takrat je bil Golovec zelo skrivnostno območje, zaraščeno, tako da je bilo človeka strah hoditi med vejami in grmovjem, ker ni bilo mogoče priti z enega konca (pokopališča) na drugega. Popenjalke in bršljani so zaraščali grobove, ki jih je bilo bistveno več, kot jih je

danes. Obzidje je bilo skoraj porušeno, posebej na severni in zahodni strani. Skratka, angleško skrivnosten je bil videz tega območja.

Kaj je sicer predvidela zasnova preureditve pokopališča Golovec v park, ki ste jo pripravili, kateri so bili temeljni cilji in značilnosti te zasnove?

Predlog ureditve je bil seveda usklajeno izdelan z zavodom za varstvo kulturne dediščine, sodelovala sem tudi z arhitektom Jankom Hartmanom, ker je zgodovino poznal bolje kot jaz. Takrat je šlo najprej za čiščenje spomenikov, še posebej tistih, ki imajo neko kulturno in pomensko vrednost, ter za vzpostavitev nekaterih pešpoti, da bi se bilo sploh mogoče premikati med grobnimi polji. Takrat so bili postavljeni tudi prvi predlogi za ograditev in zapiranje pokopališča. Kasneje se je začelo popravilo obzidja na severni in zahodni strani, urejen je bil tudi nov zid na južni strani pokopališča. Postavljena je bila tudi ograja, ki je imela svoj čas železna polnila. Kam so ta polnila izginila in zakaj, ne znam razložiti. Upam, da bo nekoč ograja znova vzpostavljene.



Alenka Polutnik je arhitektka in magistrica krajinske arhitekture, višja raziskovalka. Zaposlena je bila v RC Planiranje v Celju, ukvarjala se je z urbanističnim in s krajinskim načrtovanjem, s prenovami starih mestnih jeder, z raziskovalnimi projekti, načrti parkov ob zdraviliščih ... Med njene pomembnejše dosežke se uvrščajo projekti prenov mestnih jeder Celja, Slovenskih Konjic, Laškega (prenovo teh treh mest je predstavila na kongresu ICOMOS v palači Unesco v Parizu leta 1999), Škofje Loke, Ljutomeru, projekt reurbanizacije Celja, strokovne podlage za urbanistični razvoj Celja, Zeleni sistem mesta Celje ... Leta 2012 se je upokojila. Zdaj se ukvarja s predavanji, svetovalnim delom, z raziskavo razvoja japonskih vrtov, o čemer objavlja članke, enako tudi o kakovosti bivanja. Prejela je diplomsko zbornico za arhitekturo in prostor (ZAPS), s skupino sodelavcev je prejela priznanje zlati svinčnik, leta 2016 je postala dobitnica nagrade Društva krajinskih arhitektov Slovenije za življenjsko delo.

na. Tisti, ki je skrbel za pokopališče, ga je nekaj časa tudi zapiral, potem je varovanje očitno postalo težava. Takšni so bili začetki.

Kako ste pri tem sodelovali z zavodom za spomeniško varstvo, občino? Kakšna je bila pripravljenost, predvsem občine kot odločevalke, da bi se stvari premaknile? Je takrat veljala ocena, da podoba pokopališča mestu res ni v čast?

Sodelovanje z občino je bilo zelo dobro. Občina je bila zelo zainteresirana za obnovo in je pomagala pri projektu, prav tako zavod za kulturno dediščino. Takrat je še sodelovala Alenka Kolšek. Delovali smo timsko, usklajeno različne stroke. Seveda smo imeli ob tem mnogo razprav, ker vsake stvari se ni dalo ohraniti z vidika kulture dediščine.

Takrat je bil načrt, da bi pokopališče v park preuredili v desetih letih. Se je zataknilo samo pri denarju ali so bili še drugi vzroki, da je ta vnema popustila in da imamo zdaj podobno stanje, kot je bilo takrat, mogoče malo boljše?

Težko bi ocenjevala za vsa ta leta nazaj. Od načrta je minilo že veliko časa, začetki so bili še v obdobju prejšnje ureditve in države. Potem so mogoče pred tem pokopališčem prišle na vrsto druge skrbi. Delo je zastalo in mogoče na občini ni bilo več tako velikega zanimanja. Ko smo začeli obnovo, so se predvsem oglašali lastniki nekaterih grobov, ki so imeli na tem pokopališču svoje, njihova želja je bila, da bi še živeli partnerji ali drugi svoji lahko bili pokopani v teh družinskih grobnicah. Za to je bilo zelo veliko zanimanje.

Koliko časa je iniciativni odbor deloval in kdaj je končal dejavnosti?

Tega se ne spomnim.

Je potem pokopališče spet čisto izginilo kot aktualna tema?

Zakoni so se spreminjali in ko je začel veljati Zakon o urejanju naselij in drugih posegih v prostor, je postal zelo pomemben t. i. družbeni plan občine, ki se je kasneje preimenoval v občinski prostorski načrt. Takrat je padla ideja, ki je bila vzporedna z razmišljanjem o stanju drugega pokopališča v Celju (mestnega pokopališča, op. p.), ki je naenkrat postalo prenatrpano. Pojavila se je torej ideja, da bi pokopališče na Golovcu vzpostavili kot izključno žarno pokopališče. V eni od strokovnih podlag za takšen prostorski plan je bila takšna možnost res navedena, predvidena je bila tudi ureditev prostora za manjši poslovalni objekt. Lastniki grobov so bili zadovoljni, pokopališče bi lahko potem še naprej vzdrževali.

S sprejetjem občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN) v letu 2018 in z jasno izraženo namero občine za obnovo pokopališča ter preureditev v spominski park je zdaj kot kaže dosežen odločilen premik. Celjska občina je v proračunu rezervirala tudi denar za začetek obnove.

Takšna ureditev je zelo pozitivna, ampak mora dobiti neko vsebino. Treba je torej na-

OB ROBU

Bil je že (skrajni) čas

Napoved celjske občine, da se bo lotila temeljite obnove pokopališča na Golovcu, je dobrodošla in spodbudna novica. V prejšnjih letih smo sicer že slišali občasne informacije o namerah za izboljšanje stanja tega pomembnega in občutljivega območja v mestu. A tako odločne napovedi občine, podprte s sodelovanjem dveh ustanov, ki lahko s svojim strokovnim znanjem pripomoreta k uglednejši podobi pokopališča, doslej še ni bilo. Tudi v proračunu zagotovljen denar za poseg, ki bo obvaroval pokopališče pred nadaljnjim propadanjem in uničevanjem, vpliva upanje, da je pripravljenost za odločno obnovitveno akcijo tokrat neizpodbitna.

Bil je res že skrajni čas. Trenutna podoba pokopališča mestu nikakor ni v čast, česar se v celjski občini zavedajo in zaradi tega je pred leti mestni svet sprejel tudi ključni prostorski dokument, OPPN, ki omogoča drugačen status in zasnovo pokopališča. Da bo postalo spominski park v okviru širše ureditve Golovca kot rekreacijskega in parkovnega območja.

Z obnovo pokopališča na Golovcu ima celjska občina lepo priložnost, da neugledno območje z leti spremeni tudi v zanimivo turistično točko po zgledu tujih mest. Tam so pokopališča, kjer so večni počitek naše znane osebnosti, prave turistične znamenitosti. Seveda pokopališče na Golovcu ne more postati kot Arlington v Washingtonu ali Novodevičje v Moskvi, je pa ne njem pokopanih nekaj znamenitih Celjanov. Zaželeno je, da turisti ob obisku knežjega mesta izvedo tudi to in obiščejo pokopališče, potem ko bo celovito urejeno.

Če bo prvi slovenski župan Juro Hrašovec letos dobil spominsko ploščo na stavbi Muzeja novejšje zgodovine Celje, kjer je bil nekoč sedež občine in mu bo posvečena razstava, ki jo pripravljajo v Pokrajinskem muzeju Celje, je prav, da je urejen tudi prostor, kjer je pokopan.

Z ureditvijo pokopališča na Golovcu, s katerega je čudovit panoramski pogled na Celje, bo celotno območje dobilo novo razsežnost. Čez nekaj let, kot vse kaže, lahko torej v Celju upravičeno pričakujemo, da bo v mestu nastalo območje, ki se ga ne bomo več sramovali, ampak bomo zaradi mikavnosti nanj lahko celo ponosni.

pisati, iz katerih časov izhaja pokopališče, zakaj je bilo nekoč tako zelo pomembno, tudi označiti pot skozi park, grobove ljudi, ki so v zgodovini razvoja mesta in slovenstva nekaj pomenili. Na tem mestu bi seveda moral biti vsaj občasno kakšen mestni stražar, nekdo, ki bi delal red in vršil nadzor, prav tako bi bilo treba pokopališče zvečer zaklepati.

Če sem malo slikovit, bi se pokopališče na Golovcu lahko iz grdega račka prelevilo v lepota? Obnova je res lepa priložnost za to. Zakaj ne bi postalo zanimiva turistična točka, kot so pokopališča drugje po svetu, glede na svojo zgodovino in glede na znane osebnosti, ki počivajo na njem?

Da, zagotovo. Na primer v Parizu je več pokopališč in na vsakem tujci plačajo tudi vstopnino, dobijo prospekt, na katerem so označena mesta grobov pomembnih ljudi, iz kulture, umetnosti ... Ta prospekt vodi po poti pokopališča in mogoče se je seznaniti z nastankom in razvojem mesta in kulture. Pariz ni edino mesto, a je v Evropi eno redkih, ki ima tako zelo urejeno turistično pot po pokopališčih.

Kako sicer gledate na zasnovo ureditve območja Golovec, ki jo prinaša sprejet OPPN, ki predvideva ohranitev zelenega pasu in ureditev pobočja z rekreacijskimi in s parkovnimi površinam, namenjenimi teku, sprehodom ...

Tega načrta ne poznam. Bilo pa je narejenih že več poskusov urejanja tega prostora.

Gre za zeleni prostor okrog pokopališča in na tem območju ne bi smela nikoli stati nobena hiša, drugo je čisto na obrobju. Tako območje zahteva ne samo previdne posege v prostor, ampak tudi ustrezno arhitekturo, ki je usklajena s sodobnim časom in okoljem.

Foto: SHERPA



ROBERT GORJANC



Kot je dejala Alenka Polutnik, se je bilo pred tridesetimi leti kar srhljivo sprehajati na tem mestu.

6. STRAN – 9. MAJ 1991

Pokopališče bo park

Neznana tolpa odpira grobnice in straši sprehajalce na Slovenskem pokopališču na Golovcu

V Celju so letos ustanovili iniciativni odbor za obnovo slovenskega pokopališča na Golovcu, ki sedaj kot sekcija deluje v okviru slovenskega svetovnega kongresa. Ta sekcija tesno sodeluje z občinsko skupščino. Zavodom za zaščito naravne in kulturne dediščine, cerkvi in z nekaterimi drugimi ustanovami v Celju. Slovensko pokopališče na Golovcu sedaj že dobiva drugačno podobo.

Zasnovo za ureditev pokopališča je pripravila magistra Alenka Polutnikova, tehnični nadzor nad deli pa sta prevzela arhitekt Janko Hartman in inženir Franc Jarh. Dela so se začela pred približno dvajsetimi dnevi. V tem času so s pokopališča odpeljali devetdeset kamionov smeti in različne navlake ter skurili okrog dvesto kubičnih metrov podrast, grmovja in starega drevja. Pred štiridesetimi leti opuščeno in zelo zanemarjeno pokopališče bi radi preuredili v park. Žal pa se tudi v tem primeru zatika pri denarju. Kakor zdaj kaže, bodo pokopališče postopoma uredili šele v desetih letih. Sekcija zato poziva vse, ki podpirajo

akcijo, naj svoja mnenja sporočijo Zavodu za varstvo kulturne in naravne dediščine ter Celjski turistični zvezi.

Kakšna je pravzaprav zgodovina slovenskega pokopališča v Celju? Do leta 1880 je imelo Celje skupno pokopališče. Sprva je bilo pri župni cerkvi sv. Danijela, manjše tudi pri cerkvi Sv. Duha, ki je stala na severnem delu dvorišča sedanjega hotela Evropa. Ker je bilo pokopališče pri Sv. Maksimilijanu premajhno, se je že v prvi polovici prejšnjega stoletja porodila želja, da bi neke uredili novo pokopališče. Med tem se je prejšnja enotna občina razdelila v dve: mestno in okoliško. Ustanovitve novega pokopališča je vsaj v materialnem pogledu postala občinska zadeva. Pri tem sta se obe občini ločili, mestna si je uredila svoje pokopališče v Sevcih v teharški občini, okoliška pa na Golovcu. Na obeh pokopališčih so pričeli pokopavati leta 1880.

Ker je mestna občina dala svojemu pokopališču strogo nemški značaj, so si slovenski meščani in narodni voditelji za večno počivališče izbrali okoliško pokopališče.

To je imelo simboličen pomen. Okoliščani so bili trdna opora narodnim voditeljem v njihovih prizadevanjih, da bi ohranili slovenski značaj celotne pokrajine in da bi se v mestu okrepilo slovenstvo.

Zadnja leta opažajo, da na slovenskem pokopališču deluje neznana tolpa, ki odpira grobnice, razbija krste in verjetno išče zlato. Hkrati izziva sprehajalce in obiskovalce pokopališča, tako da si nekatere ženske niti ne upajo več same tja. Pred dnevi so neznani storilci znova odprli dve grobnici ter porušili ograjo na vzdrževanem grobu prvega slovenskega celjskega župana, dr. Jurija Hrašovca. Storišče zaenkrat še niso izsledili.

Okoliško pokopališče so dvakrat razširili, na njem pa so pokopali na tisoče ljudi. Zadnjih osemindeset let na tem pokopališču ne pokopavajo več – izjema so le grobnice. Kljub temu je treba vedeti, da gre za pomemben narodni in kulturni spomenik, ki zasluži vso pozornost.

JANEZ VEDENIK